

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

בבא מציעא, פרק ראשון

דף ב

- א. מה דינו של ממון המוטל בספק במקרים הבאים:
- א. שנים או חזים בטלית או בבהמה, זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה.
 - ב. שנים או חזין בטלית, זה אומר לי נמכרה וזה אומר לי נמכרה.
 - ג. זה אומר 'אני ארגתיה' וזה אומר 'אני ארגתיה'.
 - ד. זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי.
- א. שנים או חזים בטלית; זה אומר אני מצאתיה — כלומר באה לידי תחילה [אבל ראייה לבד אינה קונה], וזה אומר אני מצאתיה — זה ישבע שיש לו בה לא פחות מחציה (ה: ע"ש), וכן ישבע חברו, ויחלוקו. [ואפילו לדברי סומכוס שממון המוטל בספק חולקים ללא שבועה, ולרבה בר רב הונא אמר סומכוס אפילו בברי וברי — תקנת חכמים היא להצריכם שבועה, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי היא (רבי יוחנן)].
- וכן הדין בבהמה שהיו שנים רוכבים על גביה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג.
- א. יש מי שנסתפק לומר שבבעלי חיים אין דין זה אמור אלא כשכל אחד טוען שהשני חטף ממנו, אבל אם טוען שהבהמה הלכה מעצמה מרשותו, אפשר שאז אין נידון כ'שנים או חזין' אלא כדין ספינה דלקמן, משום שהגדרות אין להן חזקה. (ע' בחדושי ר' שלמה היימן — א.)
- ב. גם בקרקע, באופן ששניהם מוחזקים בה וכל אחד טוען שלי היא — חולקים. (עפ"י שו"ת הריב"ש תלד; רמ"א חו"מ קלח, א. ולא הוזכרה שבועה).
- ג. אמר האחד לחברו השבע וטול כולה — שומעים לו. ואם גם השני אינו רוצה לישבע — חולקים בלא שבועה (חו"מ קלח, א.).
- ד. כאשר אחד מהם ודאי רמאי, כגון זה אומר אני מצאתיה היום וזה אומר אני מצאתיה אתמול — לפרש"י נראה שאין חולקים אלא תהא מונחת עד שיבוא אליהו ויברר. ולהתוס' ועוד ראשונים — חולקים, וכדלהלן.

פרטי דיני האחזיה — להלן ז.

אחד תופס ואחד נסרף; תקפה אחד מהם — להלן ו.

- ב. אם ידוע שהמוכר קיבל דמים מאחד מהם, נאמן המוכר לומר ממי קיבל, והרי היא שלו. (כן דעת רש"י והרי"ף). ואילו התוס' והרא"ש חולקים וסוברים שאינו אלא כעד אחד, ופטר את זה שמסייעו משבועה. וע"ע בפירוט בקדושין עד).

ואם שניהם נתנו דמים, ואין ידוע למי מהם נתרצה למכור [ואפשר גם שלשניהם נתרצה] — ישבע כל אחד שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו בטלית ובדמים.
יש סוברים שאפילו החפץ ביד המוכר, כל שאין ידוע למי נתרצה ראשון — יחלוקו (עפ"י רמב"ם; טשו"ע חו"מ רכב). ומקור הדבר בפירוש הרי"ף בסוגיא, שמדובר שהמקח ביד מוכר וקתני יחלוקו. אחרונים).

ג. זה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה — רש"י כתב (וכן דעת הרמב"ד. ויש אומרים כן בדעת הרמב"ם, וי"ח. ע' שטמ"ק; חדושי הגרנ"ט קלד) שתהא מונחת עד שיבוא אליהו, כי יש כאן ודאי רמאי. (מהר"ם שיף כתב שדברי רש"י אמורים רק לר' יוסי, אבל לא לרבנן דלהלן. והטור ומהרש"א לא נקטו כן. וכן משמע ברשב"א, שרש"י מדבר אף לרבנן).
והתוס' כתבו שחולקים בשבועה. וכן דעת ר"ח ועוד ראשונים (ערשב"א ג. ומבואר מדבריו שכן הוא הדין לפי האמת בין לרבנן בין לרבי יוסי, ודלא כפשטות הסוגיא דלקמן. ואולם בתורא"ש להלן ז. נקט כפשט הסוגיא שלרבי יוסי כל שיש רמאי אין אומרים יחלוקו).
והרמב"ן צדד (בד"ה וי"א. וכ"מ בדבריו לקמן ה: ד"ה כדי. אך ע' במה שכתב בסמוך בסוף הדף) שלדברי חכמים דינם בכל דאלים גבר'. ולרבי יוסי — יהא מונח עד שיבוא אליהו, משום קנס הרמאי.

ד. זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי — האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע. זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע, שהרי על חציה אין מחלוקת ביניהם, הלכך נוטלו זה האומר כולה שלי. ואת השאר חולקים בשוה בשבועה. וכיוצא בזה דנים בכל מידה ומידה שטוענים עליה. ע' ירושלמי.
הטוען 'כולה שלי', אילו רצה ליטול חציה ללא שבועה — נוטל (רשב"א).

כללים נוספים במזון המוטל בספק — ע' להלן ק וב"ב לה.

ב. האם הבטח בהפקר קונה?

מבואר בגמרא שבראיה בעלמא אין קונה, עד שיבוא החפץ לידו [או עד שייגיע לד' אמותיו, כפי הדינים המבוארים להלן י].

ישנן דעות (לקמן קיח) שהבטח בהפקר קונה. ופרשו התוס', דוקא כשעשה מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן. [או שטורח לשמור על המקום. ערמב"ן ותורי"ד]. ויתכן שאם עושה מעשה בחפץ עצמו, כגון שמנענעו קצת וכד', אעפ"י שלא הגביהו — לכל הדעות קנה. (עפ"י שער המלך נדרים ב, יט בבאור דהתוס' והרא"ש).

ד פ י מ ב — ג

ג. א. באלו סוגי ספקות ממון, חולקים הצדדים ללא שבועה, ומתי חולקים בשבועה, ובאלו ספקות אין אומרים 'יחלוקו'?

ב. באלו סוגי ספקות ממון אומרים 'יהא מונח עד שיבא אליהו' ובאלו אין אומרים כן?